

Білічак О. І.

Івано-Франківський національний медичний університет

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ ЗНАЧЕНЬ MUCH I MANY У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ: РОМАН ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ»

У статті розглянуто основні приклади стратегії адаптації в перекладі слів much і many в романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії», продемонстровано різні способи, якими перекладач може модифікувати оригінальний текст, щоб зберегти його значення, стиль і емоційний контекст для українського читача. Наведено кілька ключових стратегій адаптації, які можуть бути використані у цьому процесі. У статті визначено основні стратегії перекладу. Визначено, що основною проблемою при перекладі цих слів є різниця в граматичних категоріях і способах вираження кількисності в англійській та українській мовах. В англійській мові much і many виконують специфічну роль у розрізненні зліченних і незліченних іменників, тоді як в українській мові цей поділ менш жорсткий, і часто одне й те саме слово може використовуватися для обох типів іменників. Перекладач має бути чутливим до нюансів, щоб забезпечити точність та природність тексту, зберігаючи при цьому глибину і багатство оригіналу. Цей процес підкреслює важливість творчості у перекладі та необхідність врахування всіх аспектів, які можуть вплинути на сприйняття читачем. Проблема перекладу слів much і many в різних контекстах у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» полягає у тому, що ці слова мають різні значення залежно від контексту, а українська мова не завжди пропонує прямі еквіваленти для їхнього точного відтворення. Перекладач стикається з різними труднощами, пов'язаними з передачею кількісних понять, стилістичних особливостей, а також емоційних і образних відтінків, які є важливими для повного розуміння тексту. Колокації зі словами much і many є невід'ємною частиною лексичного багатства роману, відображаючи не лише кількісні характеристики, але й глибокі емоційні та тематичні елементи, які є ключовими для розуміння твору в цілому.

Ключові слова: стратегії перекладу, адаптація, пояснення, колокації, відтінки, відмінності.

Постановка проблеми. Специфіка перекладу слів much і many українською мовою в романі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» відображає складність адаптації англійських кількісних визначників до української мови. Основною проблемою при перекладі цих слів є різниця в граматичних категоріях і способах вираження кількисності в англійській та українській мовах. В англійській мові much і many виконують специфічну роль у розрізненні зліченних і незліченних іменників, тоді як в українській мові цей поділ менш жорсткий, і часто одне й те саме слово може використовуватися для обох типів іменників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню цих слів приділяли багато уваги в лінгвістиці протягом XX сторіччя. Вони формують частину площини прислівників більшості мов; їхнє значення та використання зумовлені прагматичними чинниками. Значний інтерес до цієї наукової ділянки вчення зумовлений декіль-

кома причинами. По-перше, квантифікатори є дуже різнобічними у використанні; по-друге, вони безпосередньо пов'язані з особистими емоціями; по-третє, вони перебувають у будь-якій позиції в реченні та модифікують будь-яке слово чи вираз; по-четверте, більшість із них виявляють тенденцію до утворення сталих словосполучень і сталих виразів. За А. Вермером, до всіх цих аргументів можемо додати ще й те, що підсилювальні частки містять значний обсяг лексичних одиниць, сполучень та утворюють відкритий клас квантифікаторів. Більшість підсилювальних одиниць не є сталою у використанні під час розвитку мови. А. Паркінгтон, наприклад, ілюструє конкретними прикладами те, як ці слова, які початково виражали модальне значення, поступово стали інтенсифікаторами.

Постановка завдання. Метою статті є розкрити основні приклади стратегій адаптації в перекладі слів much і many в романі Дж. Роулінг «Гаррі

Поттер і смертельні реліквії», продемонструвати різні способи, якими перекладач може модифікувати оригінальний текст, щоб зберегти його значення, стиль і емоційний контекст для українського читача.

Виклад основного матеріалу. Слово *much* в англійській мові використовується для позначення невизначеної кількості з незліченними іменниками. Наприклад, *much* може супроводжувати такі абстрактні поняття, як «сила» (*strength*), «магія» (*magic*), «біль» (*pain*), «час» (*time*). Українська мова не має чіткої відповідності між зліченними і незліченними іменниками, тому при перекладі *much* часто перетворюється на слово «багато», що є універсальним перекладом для кількості. Однак існують випадки, коли потрібні інші перекладацькі рішення, щоб зберегти стилістичну і емоційну вагу оригіналу [1, с. 89–110].

Прикладом можуть бути фрази на зразок «*too much magic*», яка перекладається як «забагато магії». У цьому контексті слово «забагато» підкреслює надмірність і певну загрозу, пов'язану з магією. Такий переклад відображає не лише кількісну характеристику, але й емоційне забарвлення. У фразі «*not much time left*» український переклад може бути «мало часу залишилося», де слово «мало» передає обмеженість і терміновість ситуації. Інші варіанти можуть включати «майже не залишилося часу», залежно від стилістичного рішення перекладача.

Важливо зауважити, що в деяких випадках перекладач може відмовитися від дослівного перекладу *much* на користь інших конструкцій. Наприклад, у реченні «*there was too much to bear*» («було занадто багато, щоб витримати») замість слова «багато» перекладач може використати вираз «надто важко витримати», щоб зберегти емоційний тягар, закладений в оригіналі.

Слово *much* в англійській мові зазвичай використовується для позначення великої кількості незлічуваних іменників, що робить його важливим елементом у тексті роману Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії». У перекладі на українську мову, адаптація цього слова потребує уваги до контексту та граматичних особливостей [2, с. 77–101].

По-перше, у романі слово *much* часто вживається у фразах, що передають не лише кількісну, але й емоційну чи смислову навантаженість. Наприклад, фрази на кшталт *much time*, *much trouble*, *much love* підкреслюють не тільки кількість, але й важливість того, про що йдеться. При перекладі на українську мову важливо збе-

регти цю нюансованість. Наприклад, *much trouble* може бути переведено як *багато проблем*, але для передачі емоційного відтінку можна вжити фразу *чимало труднощів*, що надає певної глибини і відтінку значущості.

Контекстуальність слова *much* також виявляється у тому, як воно поєднується з іншими елементами речення. Важливо враховувати, з якими іменниками чи дієсловами вживається це слово, оскільки це може вплинути на переклад. Наприклад, в реченні *He didn't have much time to prepare* його можна перекласти як *У нього не було багато часу на підготовку*. Однак, щоб надати реченню більшої емоційної виразності, перекладач може вирішити використати альтернативу: *Він не мав достатньо часу на підготовку*. Це рішення акцентує увагу на браку часу, що є суттєвим для контексту.

Ще одним важливим аспектом є вживання *much* у запитаннях і запереченнях. У реченнях на кшталт *Do you have much information?* переклад може бути *Чи маєш багато інформації?*, де слово *багато* точно передає значення оригіналу. Водночас, у запереченнях, таких як *I don't think there's much we can do*, переклад може бути *Я не думаю, що ми можемо зробити багато*, де слово *багато* залишається адекватним для передачі суті.

Контекстуальність слова *much* може варіюватися також в залежності від теми або емоційного тону сцени. Наприклад, у моменті, коли персонажі стикаються з труднощами або втратами, використання *much* може підкреслити тяжкість ситуації. В такому випадку, перекладач може обрати більш експресивні синоніми або фрази, щоб підкреслити глибину емоцій, наприклад, замість простого *багато*, використати *велику кількість* або *значний обсяг*.

Крім того, важливо враховувати культурний контекст. Слово *much* може використовуватися в фразах, які мають специфічні культурні конотації. Наприклад, *much fun* може бути переведено як *дуже весело*, однак у деяких випадках може бути більш природно вжити *досить весело*, щоб краще передати емоційний стан персонажів [3, с. 45–68].

Адаптація слова *much* до української мови може також включати використання фраз, що містять додаткові деталі, які не завжди присутні в англійському варіанті. Наприклад, речення *There isn't much magic left* можна перевести як *Магії залишилося зовсім небагато*, що додає значення та нюанс, зберігаючи при цьому основну ідею оригіналу.

На завершення, слово *much* у романі «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» має багатогранне

значення, і його адаптація вимагає уважного підходу до контексту, емоційного тону та культурних аспектів. Перекладач має бути чутливим до нюансів, щоб забезпечити точність та природність тексту, зберігаючи при цьому глибину і багатство оригіналу. Цей процес підкреслює важливість творчості у перекладі та необхідність врахування всіх аспектів, які можуть вплинути на сприйняття читачем.

2. Слово *many*: адаптація до української граматики

Слово *many* в англійській мові є ключовим елементом для вираження кількості і вживається з злічуваними іменниками. У процесі перекладу та адаптації до української мови важливо враховувати як граматичні, так і стилістичні особливості, що може суттєво вплинути на точність і природність перекладу.

По-перше, в українській мові слово *many* зазвичай перекладається як *багато*, що є його прямим відповідником. Однак це може створювати певні труднощі в контексті граматичної структури речення, оскільки в українській мові необхідно враховувати рід, число та відмінок іменників, з якими воно вживається. Наприклад, фраза *many books* у перекладі на українську буде *багато книг*, де слово *книг* стоїть у родовому відмінку, що є необхідним для збереження граматичної правильності [4, с. 12–28].

Додатково, використання слова *many* в англійських реченнях може бути частіше емоційно забарвленим, що не завжди легко передати в українській мові. Для збереження емоційного контексту, перекладач може використовувати додаткові елементи або синоніми, які підкреслюють кількість. Наприклад, фраза *There are many challenges ahead* може бути перекладена як *Попереду багато випробувань*, де слово *багато* не тільки передає кількість, але й вказує на складність ситуації.

Ще одна особливість адаптації слова *many* до української граматики полягає в зміні структури речення. У деяких випадках, для кращого звучання та природності, перекладач може переформулювати речення. Наприклад, англійська конструкція *Many people think that...* може бути адаптована до української як *Багато людей вважає, що...*, де структура підлаштовується під звичайний порядок слів української мови.

Крім того, важливо враховувати контекст, у якому вживається слово *many*. У романі «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» персонажі можуть використовувати *many* в різних ситуаціях, і перекладач повинен враховувати не лише граматичні

особливості, але й емоційний фон, що супроводжує це слово. Наприклад, коли персонаж говорить про *many friends*, це може підкреслити соціальну важливість дружби, тоді як у випадку *many problems* – вказати на тягар і труднощі [5, с. 15–39].

Також варто зазначити, що в українській мові є багато варіантів вираження ідеї «багато», залежно від контексту. Це може бути *досить*, *значна кількість*, *велика кількість* тощо. Такі варіанти можуть бути використані для додання більшої нюансованості та специфіки перекладу.

Важливо також враховувати, що вживання слова *many* в англійській мові може бути пов'язане з певними колокаціями, які в українській можуть звучати по-іншому. Наприклад, колокація *many thanks* перекладається як *велике спасибі*, що є неформальним, але поширеним способом вираження вдячності, і може мати іншу емоційну забарвленість у залежності від контексту [6, с. 48–62].

В цілому, адаптація слова *many* до української граматики вимагає ретельного підходу, що охоплює граматичні, стилістичні та емоційні аспекти. Перекладач має бути уважним до контексту, щоб зберегти не лише точність перекладу, але й передачу авторського стилю, емоційного фону та соціокультурного значення, які є важливими для розуміння твору. Це підкреслює важливість творчості та гнучкості в процесі перекладу, що дозволяє створити природний та автентичний текст для українського читача.

Many в англійській мові використовується з зліченими іменниками для позначення великої кількості об'єктів, осіб або подій. В українській мові це слово переважно перекладається як «багато», але в деяких випадках використовуються інші варіанти, такі як «численні» або «велика кількість», щоб підкреслити специфічні стилістичні аспекти. Наприклад, у фразі «*many friends*» перекладач може використати стандартний варіант «багато друзів», проте в більш урочистому або піднесеному стилі можливий варіант «численні друзі» [7, с. 33–51].

Важливим моментом є те, що в українському перекладі іноді немає потреби розрізняти кількість за типом іменників, як це робить англійська. Наприклад, «*many people*» і «*much happiness*» в англійській вимагають різних кількісних слів (*many* для злічених і *much* для незлічених). В українському перекладі обидві ці фрази можуть бути передані як «багато людей» і «багато щастя», що значно спрощує конструкцію, але може втратити частину семантичного відтінку оригіналу.

3. Колокації зі словами *much* і *many* в романі

Дуже важливо звернути увагу на колокації (типові словосполучення) зі словами *much* і *many*, оскільки переклад цих словосполучень потребує особливого підходу. Наприклад, в романі можуть зустрічатися такі фрази, як «*too many enemies*» або «*so much fear*». У першому випадку переклад може звучати як «занадто багато ворогів» або «надто багато ворогів», тоді як другий приклад може бути перекладений як «стільки страху» або «надто багато страху» [8, с. 83–107].

У цих прикладах важливо не лише передати кількісну характеристику, а й зберегти емоційний і стилістичний контекст. Фрази на зразок «*too many to count*» можуть бути перекладені як «надто багато, щоб порахувати» або «стільки, що не злічити». Ці варіанти перекладу демонструють гнучкість перекладача у виборі між точністю та адаптацією до природної української мовної форми.

Колокації зі словами *much* і *many* у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» є важливим аспектом, який демонструє, як ці слова використовуються у контексті та які значення вони набувають завдяки поєднанню з іншими лексемами.

По-перше, розглянемо колокації з *much*. Це слово вживається з незлічуваними іменниками і часто вказує на кількість, величину або інтенсивність. У романі можна зустріти такі фрази, як:

- **much time** – вказує на велику кількість часу, що підкреслює важливість або обмеження, пов'язані з часом.
- **much love** – вживається для вираження емоційної глибини, демонструючи, як персонажі відчують і виявляють свою любов.
- **much effort** – використовується для підкреслення зусиль, які докладаються персонажами в певних ситуаціях, що може відображати їхню рішучість або намагання.
- **much trouble** – вказує на велику кількість проблем або ускладнень, що можуть виникати в ході подій.

Ці колокації допомагають не лише в передачі кількісної інформації, але й створюють емоційний контекст, що додає глибини до сприйняття ситуацій [9, с. 91–118].

Що стосується колокацій з *many*, це слово вживається зі злічуваними іменниками. У романі можна знайти такі приклади:

- **many friends** – підкреслює кількість друзів, що може вказувати на соціальні зв'язки персонажів, особливо важливі для розвитку сюжету.

- **many challenges** – вказує на численні труднощі, з якими стикаються герої, що відображає їхній шлях і розвиток.

- **many times** – використовується для позначення частоти подій, що може свідчити про повторюваність чи важливість певних ситуацій у сюжеті.

- **many secrets** – вказує на велику кількість таємниць, що часто є ключовими елементами сюжету, підкреслюючи інтриги та несподіванки.

Колокації з *much* і *many* відіграють важливу роль у формуванні змісту та атмосфери роману. Вони не лише виконують граматичну функцію, але й надають тексту емоційного забарвлення, допомагаючи читачеві глибше відчувати стан персонажів та напруженість подій. Використання цих колокацій може суттєво вплинути на сприйняття читача, оскільки вони формують уявлення про масштаб ситуацій і емоційний фон, на якому розгортаються події.

Таким чином, колокації зі словами *much* і *many* є невід'ємною частиною лексичного багатства роману, відображаючи не лише кількісні характеристики, але й глибокі емоційні та тематичні елементи, які є ключовими для розуміння твору в цілому.

Проблема перекладу слів *much* і *many* в різних контекстах у романі Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і смертельні реліквії» полягає у тому, що ці слова мають різні значення залежно від контексту, а українська мова не завжди пропонує прямі еквіваленти для їхнього точного відтворення. Перекладач стикається з різними труднощами, пов'язаними з передачею кількісних понять, стилістичних особливостей, а також емоційних і образних відтінків, які є важливими для повного розуміння тексту [10, с. 11–29].

У наративних частинах роману, де *much* і *many* використовуються для опису кількості або масштабів подій, предметів чи явищ, перекладач має чітко передати обсяг інформації, яку ці слова несуть. Наприклад, у реченні «*There's much to be done*», дослівний переклад «Тут багато що треба зробити» не завжди підходить для українського читача, адже така фраза звучить дещо незграбно. У цьому випадку перекладач може адаптувати переклад до більш природного варіанту, наприклад, «Попереду багато роботи» або «Треба зробити чимало». Проблема полягає у тому, щоб передати кількісне значення і при цьому зберегти природність мови.

Дуже важливо також враховувати емоційні та стилістичні відтінки. Слова *much* і *many* можуть

нести емоційне навантаження, і їхній переклад залежить від контексту. Наприклад, у фразі «*She has much to learn*», залежно від тону і контексту, перекладач може обрати кілька варіантів: «Їй ще багато чого треба навчитися» або «Їй ще стільки всього треба вивчити». Ці варіанти перекладу передають різні емоційні відтінки: перший – більш нейтральний, другий – виражає здивування чи наголос на обсязі завдань.

Важливо також враховувати специфіку перекладу в контексті діалогів, де *much* і *many* можуть відображати особистий стиль мовлення персонажів або підкреслювати їхні емоційні стани. Наприклад, у випадку з Гаррі Поттером, який говорить більш прямо і лаконічно, переклад *much* може бути максимально стиснутим і простим: «*I don't have much time*» – «У мене мало часу». Це підкреслює його характерну манеру мовлення. У той же час, якщо Герміона висловлюється академічно і детально, у її діалогах переклад може бути більш точним і формальним, що відображає її освіченість.

Крім того, у перекладі важливо звертати увагу на культурні та лінгвістичні відмінності між англійською та українською мовами. Наприклад, у деяких випадках переклад слів *much* і *many* може не вимагати безпосереднього відповідника в українській мові, якщо контекст уже передає потрібний сенс. У розмовній українській мові іноді можна уникати перекладу цих слів у тих випадках, де їхня кількісна функція очевидна з контексту. Наприклад, фраза «*Too much noise*» може бути перекладена просто як «Занадто шумно», без обов'язкового використання слова «багато» [11, с. 61–84].

Таким чином, проблема перекладу слів *much* і *many* у різних контекстах полягає не тільки у пра-

вильному виборі еквівалентів, але й у врахуванні стилю, емоцій, культурних відмінностей і мовних особливостей. Перекладач повинен уважно ставитися до кожного конкретного випадку і, залежно від контексту, обирати той переклад, який найкраще передає і зміст, і тон оригіналу, роблячи текст природним і зрозумілим для українського читача.

Особливу увагу варто приділити тому, як перекладаються *much* і *many* у різних частинах тексту. У «Гаррі Поттері і смертельних реліквіях» ці слова можуть з'являтися як у бойових сценах, де відбувається велика кількість подій або учасників («*many spells were cast*» – «було використано багато заклять»), так і в інтимних моментах, що підкреслюють емоційний стан персонажів («*there is too much at stake*» – «на кону надто багато»). У різних контекстах ці слова виконують різну функцію, і перекладач повинен бути чутливим до змін у стилі, жанрі та наративі.

Висновки. *Much* і «*many*» є одними з основних прикладів кількісних квантифікаторів, кожен з яких має власну специфіку використання залежно від типу іменника (злічуваного або незлічуваного), що він визначає. Окремий інтерес становить дослідження перекладу слів «*much*» і «*many*» в українських перекладах літературних творів, особливо у творах Джоан Роулінг. Це є важливим для розуміння того, як перекладачі адаптують значення цих слів, щоб відповідати контексту оригіналу і зберегти комунікативну функцію. Лише завдяки гнучкому, творчому підходу можна зберегти чарівність, гумор і глибину оригінального тексту, при цьому зробивши його доступним і зрозумілим для українського читача.

Список літератури:

1. Ткаченко О.Б. Мовні структури в перекладі: дослідження корпусними методами. Київ : Наукова думка, 2018. 89–110 с.
2. Карпенко Ю.О. Основи зіставної типології мов. Київ : Видавництво Київського університету, 2001. 77–101 с.
3. Ткаченко О.Б. Словотворчі процеси в сучасній українській мові. Київ : Видавництво Київського університету, 2010. 45–68 с.
4. Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Київ : Вища школа, 2001. 12–28 с.
5. Ажнюк Б.М. Корпусна лінгвістика : стан і перспективи розвитку в Україні. Київ: Наукова думка, 2012. 15–39 с.
6. Кочан І.М. Термінологія і переклад в українському науковому дискурсі. Київ : Наукова думка, 2011. 48–62 с.
7. Чекаль Г.Г. Стилiстичні особливості перекладу англійської прози українською мовою. Київ : Либідь, 2022. 33–51 с.
8. Зорівчак Р.П. Теорія і практика перекладу. Київ : Наукова думка, 2004. 83–107 с.
9. Шевченко І.С. Функціонально-комунікативна категорія кількості у сучасній англійській мові. Київ : Либідь, 2013. 91–118 с.

10. Плющ М.Я. Морфологічні особливості сучасної української мови. Київ: Либідь, 2004. 11–29 с.
11. Тарасова Н.В. Лексичні проблеми перекладу з англійської на українську: корпусний підхід. Київ : Видавництво Київського університету, 2020. 61–84 с.

Bilichak. O. I. STRATEGIES FOR CONVEYING THE MEANINGS OF MUCH AND MANY IN TRANSLATION PRACTICE: J. K. ROWLING «HARRY POTTER AND THE DEATHLY HALLOWS»

The article examines the main examples of adaptation strategies in the translation of the words much and many in J.K. Rowling's novel Harry Potter and the Deathly Hallows, demonstrates various ways in which a translator can modify the original text to preserve its meaning, style and emotional context for the Ukrainian reader. Several key adaptation strategies that can be used in this process are presented. The article identifies the main translation strategies. It has been determined that the main problem in translating these words is the difference in grammatical categories and ways of expressing quantities in English and Ukrainian. In English, much and many play a specific role in distinguishing between countable and uncountable nouns, while in Ukrainian this division is less rigid, and often the same word can be used for both types of nouns. The translator must be sensitive to nuances to ensure that the text is accurate and natural, while maintaining the depth and richness of the original. This process emphasizes the importance of creativity in translation and the need to consider all aspects that may affect the reader's perception. The problem with translating the words much and many in different contexts in J.K. Rowling's novel «Harry Potter and the Deathly Hallows» is that these words have different meanings depending on the context, and the Ukrainian language does not always offer direct equivalents for their accurate reproduction. The translator faces various difficulties related to the transfer of quantitative concepts, stylistic features, as well as emotional and figurative shades that are important for a full understanding of the text. Collocations with the words much and many are an integral part of the novel's lexical richness, reflecting not only quantitative characteristics but also deep emotional and thematic elements that are key to understanding the work as a whole.

Key words: translation strategies, adaptation, explanation, collocation, shades, differences.